

v. Tørne opgav heller aldrig sine verdenshistoriske Studier (se f. Eks. Afh. i Revue Hist. 1931: *Philippe II et Henri de Guise 1578* eller *Marockofrågan och den europeiska krisen 1911* (1922)). Han holdt altid et Vindue aabent ud til den store Verden.

Efterhaanden samlede hans Forskning sig dog naturligt om hans Hjemland og om Norden. 1918 var han blevet Professor ved det svenske Akademi i Åbo, og to Aar tidligere havde han grundlagt det meget fortjenstfulde »Historisk Tidskrift för Finland«, hvis Redaktør han var gennem 10 Aar. v. Tørne var i Besiddelse af en mærkelig Arbejdsevne og Trang til at tage nye Emner op til Behandling. Der foreligger derfor et Væld af Afhandlinger fra hans Haand, mest omhandlende Finlands Historie under Middelalderen og nyere Tid, men ogsaa af mere almen Interesse, som *Mål och medel för vår historieforskning* (1918) og *Huru födes och dör kultur* (1927). Nogle af disse Arbejder, som *Finlands Riddarhus 1818—1918* (1926), tør vel nok siges at være blevet til lidt vel hastigt, men tagne tilsammen vidner de om en lys og vaagen Aand, der ikke følte noget menneskeligt som sig fremmed.

Per Olof v. Tørne blev ikke nogen gammel Mand. Han var ved sin Bortgang kun 58 Aar, og hans ivrige Deltagelse i hans Lands Skæbne, baade under Frihedskampen og under den kort før hans Død foregaaede Krig, havde tæret stærkt paa hans Kræfter. Svære Skuffelser og dybe Sorger af personlig Art kom hertil, saa at han for de indviede gjorde Indtryk af at være træt og nedbøjet. Men hos hans mange Venner vil Mindet om denne aabne og noble Personlighed, der altid følte, at Adel forpligter, leve længe.

Knud Fabricius.

Den 22. maj 1938 døde professor Walter Vogel efter mange aars stadig mere hæmmende hjertesygdom i sit hjem i Spandau, knap 58 aar gammel. Med ham gik en god formidler mellem skandinavisk og tysk historisk videnskab bort. Som elev af Dietrich Schäfer var Vogel fra sin ungdom fortrolig med nordisk historie, hans studieemner havde ofte intim berøring med Norden, og efter at han i 1926 var bleven redaktør af *Hansische Geschichtsblätter*, kom nordiske arbejder indenfor tidsskriftets rammer fyldigt og paalideligt til orde i anmeldelser og i »Hansischer Umschau«, som han udvidede og gjorde til en forbilledlig ræsonnerende bibliografi — ofte med redaktørens egen pen.

Vogels første arbejde dissertationen *Die Normannen und das fränkische Reich (799—911)* fra 1906 var allerede et modent værk,

der viser hans styrke og egenart: den store belæsthed, den præcise og kritiske redegørelse for alle detaljer, der forenes med et aabent blik for den store sammenhæng og de drivende kræfter; hans bog kan stadig bruges som haandbog, og hans tesis om handelens afgørende betydning for vikingetogene er videreført og uddybet af ham selv (sidst og tydeligst i *Wik-Orte und Wikinger*, Hans. Gbl. 1935) og andre. Vogels andet historiske hovedværk er *Geschichte der deutschen Seeschiffahrt I* (1915), der behandler den nordeuropæiske søhandels mangesidede udvikling gennem middelalderen. Fremstillingen viser forfatterens store indsigt i alle tekniske spørgsmaal vedrørende skibsfart i ældre tid, men hovedmotivet er at vise, hvorledes samspillet mellem den tekniske kunnen og de omkringliggende landes naturlige erhvervsmuligheder stadig er bestemmende for søhandelens kapacitet. Til fortsættelsen af dette værk, der var planlagt i 3 bind, kom der aldrig mere end en række statistiske forarbejder: om de nordeuropæiske handelsflaaders størrelse og om Lübecks og Danzigs skibsfart (Festschrift f. D. Schäfer, 1915, og Hans. Gbl. 1928 og 1932).

Naar Vogels omfattende viden og rige ideer i hans manddomsperiode ikke bar frugt i større historiske værker, skyldes det først og fremmest, at hans stilling som professor i politisk statistik («Staatenkunde») og historisk geografi i Berlin med de dertil knyttede lederstillinger indenfor en række videnskabelige institutioner optog det meste af hans arbejdskraft. Ikke mindst i sin lærergerning var han meget samvittighedsfuld; overfor sine elever og andre, der søgte ham, viste han en sjælden generositet med sin tid og sin viden. I de sidste aar var Vogels hovedinteresse udarbejdelsen af et *historisk atlas over Tyskland*, som han ligeledes maatte efterlade ufuldendt. Et uhyre arbejde blev sat ind paa præcist at gøre rede for alle de tyske landes og territoriers historiske udvikling; personlig var han dog mest optaget af den kultur- og erhvervsgeografiske afdeling, navnlig den tyske »Siedlungsgeschichte«, at forstaa som baade bebyggelsesstrukturens karakter i det enkelte omraade og som grænserne mellem disse kulturomraader, kulturelt, erhvervsmæssigt og i henseende til bebyggelse.

Vogels elevforhold til Schäfer kommer indenfor det historiske forfatterskab til orde i hans sans for konkrete oplysninger og i hans klarhed i opfattelse og fremstilling, mens Schäfers statsdyrkelse aldrig her er hans direkte emne; i sine moderne politiske skrifter behandler Vogel derimod staten og dens livsbetingelser, især i *Das neue Europa und seine historisch-geographischen Grundlagen* fra 1921, kort efter Versailles-traktaten. Klart og skarpt vil han paavise misforholdet mellem de nye grænser og de erhvervs-

geografiske grundforhold i Europa, men ogsaa historisk og folkeligt understregedes uretten mod Tyskland.

Vogels mangesidede, uafsluttede gerning kan synes spredt og splittet, men der findes i hvert fald een stor forbindende syntetisk ide, den historisk-erhvervsgeografiske struktur som baggrund for den statslige virksomhed, saaledes at den historiske geografi i virkeligheden var kernen i al hans forskning. Længe før »Raum«-begrebet blev knæsat i den tyske økonomi og politik, havde Vogel i praksis udformet denne teori i sine skrifter, især Østersøen som geopolitisk kompleks, saaledes at der er direkte sammenhæng mellem de historiske ungdomsarbejder og hans senere skrifter, *Deutsche Reichsgliederung und Reichsreform im Vergangenheit und Gegenwart* (1932), der i nær tilknytning til atlasproblemerne gaar ind paa sammenhængen mellem de enkelte tyske »rum«, og hans sidste arbejde *Wirtschaft und Raum* (sammen med E. Schmölders), der udkom 1937.

I kraft af sin retlinede karakter, sin humanistiske dannelse og sit vennesele væsen vandt Vogel alle. Disse personlige egenskaber i forening med hans utvivlsomme dygtighed og udprægede nationale sindelag forklarer, at han uden noget brud i sin forskning og personlighed kunde indtage en central plads indenfor sin videnskab i de forskelligartede regimer, der prægede hvert af hans manddomsaars tre aartier. Aksel E. Christensen.

Den 10. marts 1936 døde den franske historiker Henri Sée (f. 1864), kun faa uger efter udgivelsen af andet og sidste bind af hans hovedværk *Französische Wirtschaftsgeschichte* (i serien Brodnitz: Handbuch der Wirtschaftsgeschichte, bind I 1931).

Efter sin uddannelse ved Sorbonne blev Sée som ganske ung (1893) knyttet til universitetet i Rennes, hvor han var professor fra 1897 til 1920, da sygdom tvang ham til at opgive sin lærerstilling. Med saa meget større energi kastede han sig derefter med usvækket aandskraft over den videnskabelige forskning, og i denne sidste periode, hvor alle hans ideer var afklarede, falder langt de fleste af hans syntetiske skrifter.

Der gaar forskellige linier gennem Sée's forfatterskab, men de er alle bundet nøje sammen af en helhedsopfattelse. Uden at være doktrinær materialistisk historiker (sml. især det antimarxistiske stridsskrift *Matérialisme historique et interprétation économique*, 1927) anser han dog de økonomiske kræfter og motiver som særlig vigtige (*Evolution et Révolution*, 1929; *Science et philosophie de l'histoire*, 1928). Hans hovedinteresse er knyttet til klassernes